

Kapitola 1

Pojem „Európa“ a právo EÚ

1.1 Pojem „Európa“

Slovo „Európa“¹ má viacero vysvetlení. Podľa jednej názorovej teórie by malo byť semitského pôvodu. V gréckej mytológii sa po prvýkrát objavuje v Hesiodovej básni o pôvode bohov (*Theogonis*). Európa v nej bola opisovaná ako dcéra Okeana, boha morí. Okeana mala dve sestry (Ázia a Líbya). V inej mytologickej verzii je dcérou Agenora [kráľa Tyrosu (dnes Saida/Sidon) v Libanone]. Podľa povesti raz žilo krásne dievča (Európa), ktoré uniesol Zeus prestrojený za býka na ostrov Kréta.² Homér (asi v 9. stor. pred n. l.) opísal Európu ako mytologickú kráľovnú Kréty. Na druhej strane Herodotos (484 – 430 pred n. l.) nevedel pochopiť, prečo boli dané tri mená (*Európa, Ázia a Líbya*) územia, ktoré je podľa jeho tvrdení jedným. V biblickej mytológii (IX. a X. kapitola Prvej knihy Mojžišovej) vyslal Nóach svojich synov, Šéma, Cháma a Jáfeta, na účely zjednotenia národov sveta. Šéma získal Áziu, Chám Afriku a Jáfet územie pripadajúce dnešnej Európe. V antickom období sa Európa ako geografický pojem objavuje po prvýkrát v hymnách venovaných Apolónovi z Delf. Svätý Gregor I. Veľký (asi 540 – 604) bol prvým pápežom, ktorý hovoril o Európe.

Gréci a Rimania používali pojem „Európa“ predovšetkým ako názov pre časť zeme. Pre Herodota bol pojem „Európa“ označením gréckej pevniny. Aristoteles v Politike rozlišuje medzi Grékmi, Ázijcami a Európanmi. Cisár Svätej rímskej ríše, Karol Veľký (748 – 814), bol oslavovaný ako Rex, pater Europae (kráľ a otec Európy). Vďaka svojim vojenským záväzkom sa mu podarilo stať patrónom kresťanstva v Európe a znovu vytvoriť európsku ríšu, ako bola Rímska ríša. Národy, ktoré sa hlásili ku grécko-ortodoxnému kresťanstvu, boli postavené mimo Európu. Následne bola medzinárodná scéna ovládaná zápasom o moc medzi pápežom a svetskými vladármi. Postupom času sa v 14. a 15. storočí ťažisko Európy posunulo viac na západ a sever. Pre pápeža Pia II. (1458 – 1464) boli *respublica christiana* a Európa synonymá. Charles-Louis de Secondat, baron de La Brède et de Montesquieu (1689 – 1755) vo svojom diele *Duch zákonov* označil Európu za kontinent oslobodený od despotizmu. Prítom je potrebné zdôrazniť, že Montesquieu nespájal Európu s kresťanstvom, ale s myšlienkou

¹ BALÍK, S., FIALA, P., MIKŠ, F. *Perspektivy Evropské unie*. Praha : CKD, 2004, s. 119 – 120.

² SVOBODA, P. *Úvod do evropského práva*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 3 a nasl.

väčšinou po dohode s predsedom Európskej komisie, po schválení Európskym parlamentom, súbežne s vymenovaním predsedu a ostatných členov Komisie. Jurisdikcia Súdneho dvora Európskej únie (SDEÚ) je *rozšírená* na všetky činnosti Únie s výnimkou SZBP.

Lisabonská zmluva posilňuje *princíp subsidiarity* (mimo iného tým, že národné parlamenty sú pravidelne informované o nových legislatívnych návrhoch). Na základe Protokolu o uplatňovaní zásad subsidiarity a proporcionality majú národné parlamenty 8 týždňov na preštudovanie legislatívneho návrhu a predložiť odôvodnené stanovisko, v ktorom sa uvedie dôvod nesúladu textu s princípom subsidiarity. Ak *jedna tretina* (alebo jedna štvrtina, ak sa navrhované opatrenie týka slobody, spravodlivosti a bezpečnosti) považuje návrh za nekompatibilný s princípom subsidiarity, Európska komisia bude musieť toto opatrenie prehodnotiť (*žltá karta*). Ak sa Európska komisia rozhodne zachovať tento návrh, musí predložiť toto stanovisko zákonodarcovi Únie (Rada EÚ a Európsky parlament) s odôvodnením, prečo považuje toto opatrenie za také, ktoré neprotirečí princípu subsidiarity. Ak je jednoduchá väčšina parlamentov členských štátov proti návrhu, musí byť znovu prehodnotený (*oranžová karta*). Lisabonská zmluva zavádza v oblasti SBOP *doložku kolektívnej obrany* (povinnosť poskytnúť pomoc napadnutému členskému štátu EÚ). Doložka o solidarite stanovuje *povinnosť* poskytnúť podporu členskému štátu EÚ postihnutému ľudskou alebo prirodzenou katastrofou, prípadne teroristickým útokom.

2.7 Po-lisabonský vývoj európskej integrácie 2010 – súčasnosť

2.7.1 EÚ a perspektíva ďalšieho rozširovania?

Európska komisia vyhlásila v súvislosti s rozšírením EÚ⁷⁴ v roku 2005, že *„tempo rozširovania musí brať do úvahy absorpčnú kapacitu EÚ. Únia sa musí uistiť, že dokáže zachovať svoju schopnosť konať a rozhodovať na základe rovnováhy v rámci inštitúcií, rešpektovať limity rozpočtu a implementovať spoločné*

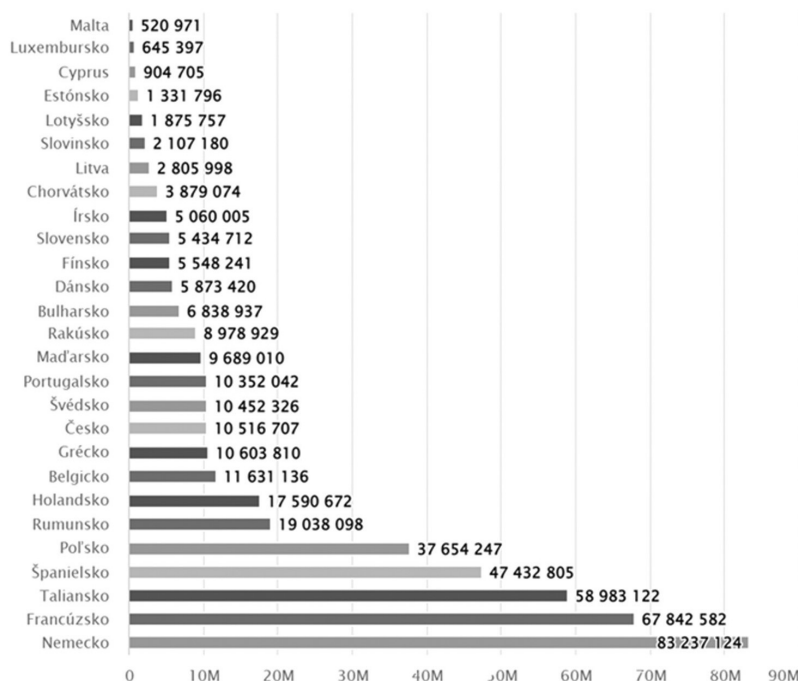
⁷⁴ Zakladajúce štáty 1952 (Belgicko, Francúzsko, Holandsko, Luxembursko, Nemecko, Taliansko); prvé rozšírenie 1. januára 1973 (Dánsko, Írsko, Veľká Británia); druhé rozšírenie 1. januára 1981 (Grécko); tretie rozšírenie 1. januára 1986 (Portugalsko, Španielsko); štvrté rozšírenie 1990 („Východné“ Nemecko); piate rozšírenie 1. januára 1995 (Fínsko, Rakúsko, Švédsko); šieste rozšírenie 1. mája 2004 (Česká republika, Cyprus, Estónsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Poľsko, Slovensko, Slovinsko); siedme rozšírenie 1. januára 2007 (Bulharsko, Rumunsko); ôsme rozšírenie 1. júla 2013 (Chorvátsko). Pozri: KRATOCHVÍL, P. *Teorie evropské integrace*. Praha : Portál, 2008, s. 41.

politiky, ktoré primerane fungujú a dosahujú určené ciele.⁷⁵ Politika rozšírenia je založená na kritériách, ktoré vyplývajú so záverov Európskej rady v Kodani z roku 1993 (tzv. kodanské kritériá):

- *politické kritérium*: stabilné inštitúcie so zárukou demokracie a právneho štátu vrátane dodržiavania ľudských práv a práv menšín,
- *ekonomické kritérium*: fungujúca trhová ekonomika,
- *kritérium schopnosti prevziať záväzky vyplývajúce z členstva* v EÚ a dodržiavať ciele politickej, ekonomickej a menovej únie.

Na spomínanom summite Európska rada vyhlásila, že „kapacita Únie absorbovať nových členov pri zachovaní rastu európskej integrácie je vo všeobecnom záujme Únie ako aj kandidátskych krajín“.⁷⁶

Počet obyvateľov podľa jednotlivých krajín

Zdroj: Eurostat

⁷⁵ Európska Komisia, 2005 Enlargement Strategy Paper, COM (2005) 561 final.

⁷⁶ Tabuľka: Počet obyvateľov v EÚ (stav v roku 2022).

Kapitola 3

Vybrané európske organizácie

3.1 OECD

3.1.1 Základná charakteristika

Ako základ pre vyjednávania medzi západoeurópskymi štátmi bola 16. apríla 1948 založená OEEC, v rámci ktorej sa rozhodnutia prijímali jednomyseľne. Vznikla ako reakcia na Marshallov plán a možno ju označiť za prvú povojnovú európsku organizáciu a predchodkyňu OECD.⁹³ OECD⁹⁴ má za *cieľ* dosiahnutie čo najvyššieho udržateľného rastu, zamestnanosti a rastúcej životnej úrovne v členských krajinách, pri súčasnom dodržiavaní finančnej stability a rozvoja svetového obchodu. OECD je medzivládna organizácia (označovaná tiež ako združenie hospodársky najvyspelejších krajín sveta), ktorá v súčasnosti združuje 38 štátov.⁹⁵

3.1.2 Orgány a fungovanie

Najvyšším rozhodovacím orgánom OECD je *Rada* OECD. Každú členskú krajinu v nej zastupuje jeden predstaviteľ (samostatného zástupcu má aj Európska únia). Schádza sa pravidelne na úrovni vedúcich Stálych misií a raz ročne na úrovni ministrov, tzv. *Ministerská schôdzka Rady* OECD,⁹⁶ ktorej cieľom je prediskutovať a stanoviť priority pre prácu OECD.

⁹³ FUNTA, R. Tax havens-effects on the stability of financial markets. In *Acta Moraviae*. 2013, č. 9, s. 92.

⁹⁴ Medzi členské krajiny OECD patrí (1961) Belgicko, Dánsko, Francúzsko, Grécko, Holandsko, Írsko, Island, Kanada, Luxembursko, Nemecko, Nórsko, Portugalsko, Rakúsko, Spojené Štáty Americké, Španielsko, Švajčiarsko, Švédsko, Turecko a Veľká Británia. Postupne pristúpili krajiny Taliansko (1962), Japonsko (1964), Fínsko (1969), Austrália (1971), Nový Zéland (1973), Mexiko (1994), Česká republika (1995), Poľsko (1996), Maďarsko (1996), Kórea (1996), Slovenská republika (2000), Chile, Estónsko, Izrael a Slovinsko (2010). Poslednými krajinami, ktoré vstúpili do OECD, boli Kolumbia v apríli 2020 a Kostarika v máji 2021. Slovenskú republiku v OECD zastupuje Stála misia SR pri OECD v Paríži.

⁹⁵ OPPERMANN, T., CLASSEN, C. D., NETTESHEIM, M. *Europarecht*. 4. vyd. München : C. H. Beck, 2009, s. 126.

⁹⁶ FUNTA, R. *1000+ Otázok a odpovedí o EÚ & EU práve*. 2. doplnené a rozšírené vydanie. Brno : Tribun EU, 2010, s. 58.

Kapitola 11

Všeobecné zásady práva EÚ

11.1 Zásada subsidiarity a proporcionality (primeranosti)

Prvými teoretikmi zaoberajúcimi sa politickým konceptom subsidiarity boli Tomáš Akvinský, Immanuel Kant či Wilhelm von Humboldt. Na ich myšlienky nadviazal pápež Pius XI. (1857 – 1939) prvým moderným konceptom subsidiarity v spise *Quadragesimo Anno* slovami, že „nie je dovolené odňať jednotlivcom a zveriť spoločenstvu to, čo môže vykonať vlastnými silami a vlastnou usilovnosťou. Súčasne je nesprávne preniesť na vyššie a väčšie spoločenstvá to, čo sa dá realizovať v menších a nižšie postavených spoločenstvách. Všetko toto znamená škodu a naruša spoločenský poriadok. Akákoľvek činnosť každej spoločnosti je svojou podstatou a povahou subsidiárna; má napomáhať členom spoločenského združenia, a nie ich zničiť a pohltiť.“ Samotný pojem však nadobúda jasnejšie znaky až v 19. storočí, zásluhou protestantského teológa Abraháma Kuyperra. Zásada subsidiarity bola v práve EÚ formálne zakotvená prostredníctvom Maastrichtskej zmluvy.³³⁰ Amsterdamskou zmluvou bol k ZES pripojený Protokol o uplatňovaní zásad subsidiarity a proporcionality (protokol č. 2). Vymedzenie právomocí Únie sa spravuje zásadou prenesenia právomocí. Podľa zásady prenesenia právomocí Únia koná len v medziach právomocí, ktoré na ňu preniesli členské štáty v zmluvách na dosiahnutie cieľov v nich vymedzených (inak zostávajú právomocami členských štátov EÚ). Vykonávanie právomocí Únie sa spravuje zásadou subsidiarity a proporcionality. *Subsidiarita a proporcionalita* sú základné zásady európskeho práva vymedzené v čl. 5 ZEÚ. Zásada *subsidiarity*³³¹ je hlavnou zásadou pri určovaní hraníc medzi zodpovednosťou členského štátu a EÚ (t. j. kto by mal konať?). Zmyslom a účelom zásady subsidiarity je zaručiť určitý stupeň nezávislosti pre nižší orgán vo vzťahu k vyššiemu orgánu, hlavne pokiaľ ide o miestny orgán vo vzťahu k ústrednému orgánu. Ide o rozdelenie právomocí medzi viaceré úrovne moci. Zásada subsidiarity tvorí inštitucionálny základ federatívnych štátov. SDEÚ svoju pozornosť zameriava, pri skúmaní dodržania princípu subsidiarity, na zistenie, či je opatrenie vhodné, nevyhnutné

³³⁰ DRULÁKOVÁ, R. Princip subsidiarity v Evropské unii (Od Maastrichtské smlouvy ke smlouvě ústavní). In *Acta Oeconomica Pragensia*. 2005, č. 7, s. 54 – 78.

³³¹ SEMMLER, J. Die Subsidiaritätsrüge nach dem Vertrag von Lissabon: Plädoyer für ein politisches Instrument. In *Zeitschrift für europarechtliche Studien (ZEUS)*. 2010, č. 13, s. 529 – 538.

Kapitola 24

Hospodárska a menová únia (HMÚ) a euro

24.1 Význam a právna úprava HMÚ

HMÚ môžeme definovať ako proces koordinácie hospodárskych politík jednotlivých členských štátov EÚ pri zjednotení menovej politiky a zavedení spoločnej meny euro. Právna úprava HMÚ sa nachádza v čl. 3 a čl. 5 ZEÚ; čl. 282 až 284 ZFEÚ; Protokole č. 4 o štatúte ESCB a ECB; Protokole č. 12 o postupe pri nadmernom schodku; Protokole č. 13 o kritériách konvergencie.

24.1.1 História HMÚ

Prvé snahy o vytvorenie hospodárskej a menovej únie medzi členskými štátmi sa začali v 70. rokoch minulého storočia. V roku 1969 Európska komisia predložila plán (tzv. *Barrov plán*) vytvorenia samostatnej menovej jednotky. Za zmienku stojí aj koncepcia nemeckého ministra financií Karla Schillera. Ten zastával názor, že prvým krokom v menovej integrácii musí byť koordinácia hospodárskych politík. Rada EÚ rozhodla o vytvorení expertnej skupiny pracujúcej pod vedením Pierra Wenera, ktorá sa mala zaoberať otázkou prehĺbenia hospodárskej a menovej spolupráce medzi členskými štátmi EÚ. Výsledkom jej činnosti bola tzv. *Wernerova správa*, v ktorej sa konštatovalo, že vzájomné prepojenie hospodárstiev členských štátov EÚ prináša so sebou riziko spočívajúce v tom, že členské štáty, ktorým zostali intervenčné oprávnenia, nebudú schopné reagovať na krízu, ktorá bude mať pôvod mimo ich územia. Riešenie tohto možného problému spočíva vo vytvorení hospodárskej a menovej únie. Podľa Wernerovej expertnej skupiny mala hospodárska a menová únia vzniknúť postupne, v troch etapách. V prvom stupni malo dôjsť k zúženiu kurzového rozpätia národných mien a v druhom k presunu najdôležitejších hospodárskych a menových právomocí na orgány bývalého Spoločenstva (Únie) a novovytvorený systém ústredných bánk. Tento proces mal byť ukončený v roku 1980. Podarilo sa však zrealizovať len prvý stupeň, tzv. *systém menového hada* (usporiadanie národných mien, ktorých kurzy mali medzi sebou kolísať len v rozpätí +/- 2,25 %, s výnimkou liry, ktorá mohla kolísať o +/- 6 %). Realizácia Wernerovho plánu bola narušená vypuknutím medzinárodnej menovej krízy a rozpadom Bretton-woodskeho systému.⁷²⁵

⁷²⁵ DE GRAUWE, P. *Economics of monetary union*. Oxford : Oxford University Press, Oxford, 2007, s. 121 a nasl.

Kapitola 27

Trestné právo Európskej únie

27.1 Pojem „trestné právo Európskej únie“

27.1.1 Vymedzenie pojmu

„Trestné právo Európskej únie“ síce neexistuje, ale na vnútroštátne právne poriadky členských štátov EÚ má vplyv europeizácia trestného práva. Možno teda hovoriť o europeizácii trestného práva smerujúcej k vytváraniu „trestného práva Európskej únie“. Avšak, takto vnímané „trestné právo Európskej únie“ s vysokou pravdepodobnosťou nikdy nebude uceleným odvetvím práva na úrovni EÚ, ktoré by pokrylo úplne všetky trestnoprávne otázky v jednotlivých členských štátoch EÚ, a to od jednotných podmienok trestnej zodpovednosti, cez jednotný výpočet trestných činov a ich skutkové podstaty, až po trestnoprocesné otázky, ako napríklad jednotné vnímanie hlavného pojednávania alebo jednotný výkon trestov, a to vo všetkých členských štátoch EÚ. Taktiež je nepredstaviteľné, aby v každom členskom štáte EÚ existovala jednotná štruktúra orgánov činných v trestnom konaní či súdov. Existujú však oblasti trestného práva, ktoré podľahli tak intenzívnej europeizácii, že ako celok si zaslúžia označenie „trestné právo Európskej únie“. Ide teda o právne normy trestného práva vytvárané Európskou úniou, ktoré jednotne upravujú vybrané oblasti trestného práva v jej členských štátoch.

Za súčasného právneho stavu pojmom „trestné právo Európskej únie“ sa rozumie súbor právnych noriem prijatých orgánmi EÚ, ktorými sú jednotne upravené:

- vybrané oblasti trestného práva hmotného – ide hlavne o pravidlá prijaté na účely zblížovania skutkových podstát vybraných trestných činov v EÚ, ktoré sú jednotné pre členské štáty EÚ – napríklad obchodovanie s drogami, obchodovanie s ľuďmi či počítačová kriminalita,
- vybrané oblasti trestného práva procesného (trestného konania) – ide hlavne o vybrané procesné práva osôb v trestnom konaní, ktoré sú jednotné pre členské štáty EÚ – napríklad prezumpcia neviny, právo na informácie či právo na tlmočenie a preklad,
- spolupráca v trestných veciach medzi členskými štátmi EÚ – ide hlavne o vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí v trestných veciach medzi členskými štátmi EÚ a schengenskú spoluprácu,